

[This question paper contains 4 printed pages.]

Your Roll No.....

Sr. No. of Question Paper : 1079

L

Unique Paper Code : 2132103602

Name of the Paper : Sanskrit Composition and Communication -DSC

Name of the Course : B. A. (Hons) Sanskrit, NEP UGCF-2022

Semester : VI

Duration : 3 Hours

Maximum Marks : 90

छात्रों के लिए निर्देश/Instructions for candidates:

1. इस प्रश्नपत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए।
Write your Roll. No. on the top immediately on receipt of this question paper.
2. अन्यथा आवश्यक न होने पर, इस प्रश्नपत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिये, परन्तु सभी उत्तरों का माध्यम एक ही होना चाहिए।
Unless otherwise required in a question, answer should be written either in Sanskrit or in Hindi or in English, but the same medium should be used throughout the paper.
3. सभी प्रश्नों के उत्तर दीजिए।
Answer all questions.

1. चतुर्थी विभक्ति सम्बन्धी नियमों को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 5
Explain with examples the rules of चतुर्थी विभक्ति.

अथवा / Or

कर्म और अपादान कारकों का उदाहरण सहित वर्णन कीजिए।

Description with example कर्म and अपादान karka.

2. निम्नलिखित में से किन्हीं पांच वाक्यों में सूत्र निर्देशपूर्वक विभक्ति का कारण बताइए: 5×2=10

Explain the reason of the case ending in any five sentences:

- (क) सः तण्डुलान् ओदनं पचति।
- (ख) लक्ष्म्या हरिः सेव्यते।
- (ग) नराः पादाभ्याम् गच्छन्ति।
- (घ) बालकः अश्वात् पतति।
- (ङ) इन्द्राय स्वाहा।

P.T.O.

- (च) मोहनः फलं खादति ।
 (छ) सिंहः बने वसति ।
 (ज) इन्द्राय वषट् ।
 (झ) सा निर्धनाय धनं ददाति ।
 (ञ) बालकः दुग्धं पिबति ।

3. क्त और क्तवतु प्रत्ययों को उदाहरण सहित स्पष्ट कीजिए।

5

Explain with example क्त and क्तवतु.

4. वाच्य से क्या अभिप्राय है? वाच्य के भेदों को सोदाहरण स्पष्ट करें ।

10

What is the voice? Explain Type of voice with examples.

अथवा/Or

निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच वाक्यों में वाच्य परिवर्तन कीजिए:

Change the voice in any five sentences of the following:

- (क) सः गच्छति ।
 (ख) तै पुस्तकानि पठ्यन्ते ।
 (ग) ते विद्यालयं गच्छन्ति ।
 (घ) बालकेन हस्यते ।
 (ङ) वयं वेदं पठामः ।
 (च) सा कथां पठति ।
 (छ) तेन ग्रामः गम्यते ।
 (ज) त्वया पत्रं लिख्यते ।
 (झ) ते हसन्ति ।
 (ञ) त्वं कुत्र गच्छसि ।

5. उचित प्रत्ययों के प्रयोग द्वारा किन्हीं पाँच रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए:

5

Fill up the blanks of any five of the following with suitable suffixes:

- (क) बालाः फलं प्रसीदन्ति। (लभ्+शानच्)
 (ख) सा पत्रं। (लिख्+क्तवतु)
 (ग) जनेन ग्रामः। (गम्+क्त)
 (घ) मोहनः भोजनंगच्छति। (खाद्+क्त्वा)
 (ङ) त्वं वेदं इच्छसि। (पठ्+तुमुन्)
 (च) छात्राः गुरुंसंस्कृतं पठन्ति। (प्र+नम् +ल्यप्)

- (छ) मया रामायणं। (पठ्+तव्यत्)
 (ज) ताः विद्यालयं पाठं पठन्ति। (गम्+शतृ)

6. निम्नलिखित में से किन्हीं पांच वाक्यों को शुद्ध कीजिए:
 Correct any **five** sentences of the following:

5

- (क) देवदत्तः गच्छसि।
 (ख) सः ऋग्वेदं पठसि।
 (ग) ते पुस्तकालयं गच्छति।
 (घ) यूयं कुत्र दुग्धं पिबति।
 (ङ) सोमं स्वाहा।
 (च) शिवात् नमः।
 (छ) त्वं हसथ।
 (ज) सा फलं खादसि।

7. निम्नलिखित में से किन्हीं पांच वाक्यों का संस्कृत भाषा में अनुवाद कीजिए:
 Translate in **Sanskrit** Language any **five** sentences of the following:

5x2=10

- (क) अभ्यास से निपुणता आती है।
 (ख) तुम सब कहाँ जाते हो।
 (ग) वह पढ़ने के लिए पुस्तकालय जायेगा।
 (घ) बालिका जा रही है।
 (ङ) हम सब को व्याकरण पढ़ना चाहिए।
 (च) तुम गाँव कब जाओगे?
 (छ) वह पिता के साथ कल गुरुकुल गया था।
 (ज) हम सब एक ही संस्कृति के उपासक हैं।
 (झ) यह देवदत्त की पुस्तक है।
 (ञ) वे विद्यालय जा रही हैं।

8. निम्नलिखित में से किसी एक का हिन्दी अथवा अंग्रेजी में अनुवाद कीजिए:
 Translate any **one** of the following paragraphs into Hindi or into English:

10

एकं वनम् आसीत्। तस्मिन् वने एकः तडागः आसीत्। तत्र एकः कच्छपः, एकः मूषकः, एकः हरिणः च एकः काकः निवसन्ति स्म। ते सर्वे एकत्र सुखेन परस्परं मिलित्वा जीवन्ति स्म। एकदा सायङ्काले सर्वे मिलितवन्तः आसन् परन्तु तत्र हरिणः न आगतः आसीत्। हरिणः किमर्थं न आगतः इति तेषां चिन्ता अभवत्। तदा ते सर्वे परामर्शं कृत्वा तस्य हरिणस्य अन्वेषणाय काकः उड्डीय गतवान्। काकः गत्वा दृष्टवान् सः हरिणः एकस्मिन् पाशे बद्धः आसीत् इति। ततः काकः पुनः तडागस्य समीपम् आगत्य कथं तं हरिणं पाशात् मोक्षयिष्यामः इति कच्छपेन मूषकेण च सह परामर्शं कृत्वा मूषकः एव तत् कार्यं कर्तुं शक्यति इति तैः निर्दिष्टः कृतः। सः मूषकः पाशं कर्तितुं शक्यति इति निर्दिष्टं कृतवन्तः। इदानीं मूषकः पाशस्य समीपं कथं शीघ्रं गच्छेत् इति तेषां चिन्ता अभवत्। तदा काकः एकं उपायं विचिन्त्य मूषकं उक्तवान् हे मित्र! भवान् मम पृष्ठे उपविशतु, अहं भवन्तं उड्डीय तत्र नेष्यामि इति। मूषकः तथैव कृतवान्, काकः च तं तस्य पृष्ठे उपाविश्य उड्डीय तत्र गतवान्। तत्र गत्वा यस्मिन् पाशे हरिणः बद्धः आसीत् तं पाशं सः मूषकः तस्य

दन्तैः कर्तयित्वा तस्मै मुक्तिम् अददात्। व्याधस्य आगमनात् पूर्वं ते सर्वे ततः पुनः तडागस्य समीपं प्रत्यागतवन्तः आसन्। एवमेव ते सर्वे विपत्तिकाले परस्परं साहाय्यं कुर्वन्ति सुखेन जीवन्ति स्म इति।

अथवा/Or

कस्मिंश्चित् वने खरनखरः नाम सिंहः प्रतिवसति स्म। सः कदाचित् बुभुक्षया इतस्ततः भ्रमन् आसित्। परन्तु कमपि मृगं न प्राप्तवान्। ततः सूर्यास्तमनसमये पर्वते महतीं गुहां दृष्टवान्। तत्र गत्वा चिन्तितवान्। “अत्र कोऽपि मृगः रात्रौ निश्चयेन आगमिष्यति। अतः अहम् अत्रैव गुप्तः तिष्ठामि। ततः तस्याः गुहायाः निवासी दधिपुच्छः नाम शृगालः आगतवान्। सः गुहां प्रविष्टस्य सिंहस्य पदपद्धतिं दृष्टवान्, न तु बहिः आगतस्य। ततः चिन्तितवान्। “अहो ! किमिदम्? गुहायाः अन्तः सिंहः स्यात्। किं करोमि? कथं जानामि? एवं विचिन्त्य गुहायाः द्वारे स्थित्वा उच्चैः आहूतवान्। “अहो बिल ! अहो बिल ! कश्चित् कालं तूष्णीं भूत्वा पुनः तथैव उक्तवान्। “भोः ! किमर्थं न वदसि ? प्रतिदिनं यदा अहम् आगच्छामि तदा मया तव आह्वानं क्रियते। त्वया च मम उत्तरं दीयते। यदि मम उत्तरं न प्रयच्छसि, तर्हि अहम् अन्यबिलं गमिष्यामि। शृगालस्य वचनं श्रुत्वा सिंहः चिन्तितवान्। “नूनं यदा सः आगच्छति तदा एषा गुहा प्रतिदिनम् उत्तरं ददाति। अद्य तु मद्भयात् न वदति।

9. निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर संस्कृत भाषा में निबन्ध लिखिए: 20
Write an essay on the following topics in Sanskrit language:
भरतीया संस्कृतिः, संस्कृतभाषाया महत्त्वम्, वेदानां महत्त्वम्, उपमा कलिदासस्य ।
10. निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर संस्कृत भाषा में निबन्ध लिखिए: 10
Write an essay on the following topics in Sanskrit language:
जलवायुपरिवर्तनम्, संगणकस्य उपयोगिता, विश्वस्य ज्वलंतसमस्याः, आतङ्कवादः।